

HALÛK'A BİR ŞİİR DAHA...

Meral DEMİRYÜREK*

Özet: Bu çalışmanın amacı, Tevfik Fikret'in daha önce bütün olarak hiç ele alınmamış, bilinmeyen bir şiirini tanıtmak ve tahlil etmektir. "Ninesine Yavrucuğa" ismini taşıyan söz konusu şiir, önce Malûmât gazetesinde ve daha sonra Bulgurluzâde Rıza'nın "Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye" (1909) adlı eserinde yayımlanmıştır.

Tevfik Fikret'in oğlu Halûk için yazdığını tahmin ettiğimiz şiir, şâirin Servet-i Fünûn öncesi dönemdeki şiir anlayışına ışık tutmaktadır. Ancak henüz Tevfik Fikret'in şiirlerini kapsayan kitaplara girmiş değildir. Bu çalışmanın bir amacı da, bunun gerçekleşmesine yardımcı olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Fikret, Yavrucuğa, Halûk, Bulgurluzâde Rıza, Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye

One More Poem for Halûk

Abstract: The purpose of this study is to introduce and analyze a least known poem of Tevfik Fikret. The title of the poem is "Yavrucuğa" (To Dear Little Infant) and it was possibly written during the first period of Tevfik Fikret's poetry.

This poem was published first in the newspaper "Malumat", then in the book titled "Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye" of Bulgurluzâde Rıza in Ottoman Turkish in 1325 (1909) in İstanbul.

The poem, not available in any of Tevfik Fikret's poetry books, sheds light on the pre-Servet-i Fünûn era poetry style. It was possibly addressed to Halûk, Tevfik Fikret's son. However, it has not so far been dealing with the poem included in Tevfik Fikret's poetry books. It is for this reason that the poem is analyzed in this study.

Keywords: Tevfik Fikret, To Dear Little Infant, Halûk, Bulgurluzâde Rıza, Turkish literature.

Giriş

Çoğu kez başımıza gelmiştir, bir şeyi ararken, onun yerine en az bulmak istediğimiz kadar değerli bir başka şeyi buluvermek... İşte Tevfik Fikret'in "Ninesine Yavrucuğa" şiirine rastlanması da böyle oldu. Şâirin "İrşad" dergisinde rastladığımız "Aydın Felaketzedegânı İçin" şiirinin (Bkz. Demiryürek 2003: 167-172) daha önce yayımlanıp yayımlanmadığını Bulgurluzâde Rıza'nın "Müntehabât-ı

* Yrd Doç. Dr. Lefke Avrupa Üniversitesi (KIBRIS).

Bedâyi-i Edebiyye" (İstanbul 1325) adlı eserinin 1. cildinden kontrol ederken "Ninesine Yavrucuğa" şiirine rastladık.

"Ninesine Yavrucuğa" Şiiri Tevfik Fikret'in (mi?)

Tevfik Fikret'in şiirlerini toplu olarak yayımlamak için yapılmış birçok çalışma ve yayımlanmış birçok eser bulunmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmalarda söz konusu şiire rastlanmamıştır.¹ Özellikle bu konuda oldukça ayrıntılı ve yeni bir çalışma olan İsmail Parlatır- Nurullah Çetin tarafından hazırlanan eser (Ankara 2001) incelenmiştir. Görülmüştür ki, "Aydın Felaketzedegâni İçin" yazılan şiir olmadığı gibi "Ninesine Yavrucuğa" adlı şiir de bu çalışmalarda yoktur. Yaptığımız araştırmalar² sonucunda sadece Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam'ın söz konusu şiirden "Servet-i Fünûn'a Kadar Tevfik Fikret ve Bilinmeyen Şiirleri" (2003: 403-444) başlıklı makalesinde söz ettiği görülmüştür. Yazar makalesinde "Ninesine Yavrucuğa" şiirinden şu şekilde bahsetmektedir:

"...yayımlanmış imzasız şiirlerden bazıları İsmail Hikmet Ertaylan tarafından Fikret'e aitmiş gibi gösterilmiş, esasen Fikret'e ait olduğu açık olan bir başka şiir de diğer kaynaklarda yer almamıştır.

"1-Ninesine" ve "2-Yavrucuğa" başlıklarıyla iki ayrı bent hâlinde düzenlenmiş olan söz konusu şiir yine derginin ilk sayfasında "Mehmet Fikret" imzasını taşıyan nazirenin sağ ve sol tarafında iki ayrı sütuna yerleştirilmiştir. Bu sayfada başka bir şiir ve yazı mevcut değildir. Bununla beraber Halûk için yazıldığını düşündüğümüz bu şiirin Fikret'e ait olduğunu gösteren daha kuvvetli kanıtlar vardır ki bunlardan birincisi Halûk'un doğum tarihidir. Bu tarih kaynaklarda her ne kadar 1895 olarak zikredilse de Halûk, 1965 yılında Amerika'nın Park Lake şehri Presbyteryen Kilisesi başpapağı iken öldüğünde 72 yaşındadır. Buradan hareketle 1893-1894 tarihlerinde doğmuş olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca derginin 31. sayısında yayımlanan ve yine şâirin Halûk'tan ilham alarak yazıldığını düşündüğümüz şiiriyle bu şiir arasında hem mahiyet hem de kullanılan kelime ve terkipler bakımından çok açık benzerlikler olduğunu görürüz..." (Sağlam 2003).

¹ Tevfik Fikret, *Kırık Saz (Rûbab-ı Şikeste) Seçilmiş Şiirler*, (Türkçeleştiren: Ahmet Muhip Dıranas); İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1975; Tevfik Fikret, *Rûbab-ı Şikeste*, (Haz.: Asım Bezirci); Can Yayınları, İstanbul 1984.; Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret*, Dergah Yayınları, İstanbul 1987.; Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*, (Hazırlayanlar: İsmail Parlatır-Nurullah Çetin); TDK Yayınları, Ankara 2001.; Tevfik Fikret, *Rûbab-ı Şikeste*, (Hazırlayanlar: Abdullah Uçman, Hasan Akay), Çağrı Yayınları İstanbul 2005.; Tevfik Fikret, *Rûbab-ı Şikeste ve Diğer Eserleri*, (Hazırlayan: Fahri Uzun); İnkılap Yayınları, İstanbul, tarihsiz.

² Sayın Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Görüldüğü gibi söz konusu makalede Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam, şiirin “*Fikret’e ait olduğunu gösteren daha kuvvetli karineler vardır*” demektedir ve bu konuda bir kuşkuya yer vermektedir. Şiirin bulunduğu söz konusu sayfadaki imzanın “Mehmet Tevfik” olması bir kuşkuya neden oluyorsa da Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam’ın bu şiirin Tevfik Fikret’e ait olduğu şeklindeki düşüncesinin kesinlikle doğru olduğunu düşünüyoruz. Çünkü bizim şiire rastladığımız “Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye”de şiir doğrudan “Tevfik Fikret” imzası ile yayımlanmıştır.

Ayrıca Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam söz konusu çalışmasında “Ninesine Yavrucuğa” şiirinden bahsederken “*Fikret’e ait olduğu açık olan bir başka şiirde diğer kaynaklarda yer almamaktadır.*” demektedir. Oysa bu şiir, 1325 (1909) yılında yayımlanan “Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye” adlı antolojide yer almıştır. Biz de bu çalışmamızda şiirin bu antolojide yayımlanmış şeklini dikkate aldık. Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam’ın makalesinde şiirin tamamına yer verilmemiş, sadece belirli noktalar üzerinde durularak şâirin diğer şiirleriyle kıyaslama yoluna gidilmiştir.

“Ninesine Yavrucuğa” Şiiri ve “Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye”

“Ninesine Yavrucuğa” şiirinin ilk olarak Malûmât gazetesinde yayımlanmış olduğu görülüyorsa da, şiirin “Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye”ye nereden alındığı Bulgurluzâde Rıza tarafından eserinde belirtilmemiştir³.

“Ninesine Yavrucuğa” şiiri iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı oluşturan “Ninesine” kısmında şâirin yeni bebek sahibi olmuş bir anneye sesleniş söz konusudur. Bu anne, bebeğinin beşiği başında ninniler söylemektedir. Bebeğinin sesini duyar duymaz onun yanına koşan anneye istifham dolu cümlelerle yaklaşır Fikret: “*Nedir tehâlükün yine: / Güzel nine? / Kimin şu duyduğun sedâ? / O şî’r-i mübhem-i sefâ, / Nedir? Ne söylüyor sana?...*” Çünkü o annenin hâl ve hareketlerinde, söylediği ninnilerde bebeğine olan sevginin, ümidin, korumacı tutumun izleri vardır. Anne büyük bir şevkle, gayretle bütün mutluluğunu, sevgisini o “tıfl-ı dilsitân”a, “yâr-ı cân”a bağlamıştır. Şiirin bu kısmı, ikinci kısımda da görüleceği üzere çok duru ve yalın bir yapıya sahiptir. Bebeğin temsil ettiği masumiyet ile annenin temsil ettiği şevkat, şiirin bütününe hem içerik hem de şekil olarak damgasını vurmuş gibidir. Bu durum şiirdeki basit yapıyı anlamlı kılar.

Her ne kadar Fikret şiirinin kompozisyonunu iki ayrı bölüm hâlinde düzenlemiş ise de, şiiri baştan sona okuyup bitiren okuyucunun gözünde, beşiğinin içinde gülcükler saçan bebek ve onun çıkardığı seslere, tebessümlere sevgiyle mutlulukla karşılık veren anne tek bir tablo hâlinde canlanır. Bu tabloda Fikret’in mutluluğunu ve huzurunu yansıtan renkler hâkimdir. Şâirin, oğlu Halûk ve eşi Nazıma

³ Aynı şekilde “Aydın Felaketzedegânı İçin” adlı şiirin de “İrşad” dergisine nereden alındığı belli değildir.

HALÛK'A BİR ŞİİR DAHA...

Hanım'dan hareketle yazdığını düşündüğümüz bu şiirine “iyimserlik ve “umut” hâkimdir.

Şiirin “Yavrucuğa” kısmına gelecek olursak: Şiir belli ki şâirin I. döneminde yazılmıştır, çünkü tamamen ferdî ve lirik bir şiirdir. Dış dünya ihmal edilmiş, sadece bir bebeğin doğduğu evde yarattığı duygusal atmosfer gözler önüne serilmiştir. Şiirde söz konusu olan çocuğun Halûk olma olasılığı çok yüksektir. Çünkü şâirin oğlu için yazdığı diğer şiirlerle “Yavrucuğa” arasında birçok benzerlik vardır.

Şiirde yeni baba olmuş bir erkeğin heyecanlarını görmek mümkündür. Öyle ki, bu baba bütün yeteneğini, söz söyleme ve şiir yazma hünerini bu minicik bebeğin sevinci için feda etmeye hazırdır:

*“Fedâ şu anlaşılmayan,
Sürûduna,
Benim bütün fasâhatim,
Belâgatim,
Olanca şâiriyyetim !...”*

Hatta o zayıf, cılız yavrucuk uğruna dünyanın bütün güzellikleri bir yana atılacak kadar değersizdir, önemsizdir:

*Fedâ mahâsin-i cihan,
Şu nâtüvan,
Vücûduna !..”*

Tevfik Fikret sadece bu şiirinde değil “Yine Halûk”ta da oğluna olan derin sevgisini dile getirir ve orada da Halûk için “nâtüvan” kelimesini kullanır:

*“Bütün bu derdimin esbabı sende toplanıyor,
Sen, ah ey sarışın tıfl-ı nâtüvan, hep sen !”* (Tevfik Fikret 2001: 214).

Mehmet Kaplan'a göre bu zayıf ve sarışın çocuk sayesinde, Tevfik Fikret'te büyük değişiklikler olur: “Halûk, Fikret'in hayatında ve dünyaya bakış tarzında mühim bir rol oynar. Mizaç itibariyle kötümser olan istibdad devrinin boğucu havasıyla bu kötümserliği kat kat artan Fikret'i hayata bağlayan âmillerden biri Halûk olmuştur...” (Kaplan 1987: 130). Bu yorumu şâirin mısraları da doğrular niteliktedir:

*“...
Sen ey şükûfe-i cenân !*

Meral DEMİR YÜREK

Nesin, safâ-yı dil misin?...” (Yavrucuğa)

“... ”

Melek çocuk baban senin sesinle bahtiyar olur;

Terennüm eyliyor sesin,

Ne ruhsun bilir misin?” (Halûk’un Sesi) (Tevfik Fikret 2001: 209).

“... ”

Çocuk, çocuk... Şu mücessem şetaret-i mutlak

Tutup koşar o hayalin de şâhbâlınden !” (Halûk İçin) (Tevfik Fikret 2001: 207).

Büyük bir ilham kaynağı olan Halûk için doğumundan itibaren şiirler yazar Fikret. İleride “Halûk’un Defteri” adıyla bir şiir kitabını oluşturacak olan bu şiirlerde şâir, büyük bir iyimserlik içindedir ve artık “ferda” onun için bir anlam ifade etmektedir. Henüz konuşamayan oğlunun gülcükleri hayat bahşedecek değerdedir:

“Fakat bu gamzeler kime?

Bu taze iltifatlar,

Ki bahşeder hayatlar,”

Mutlu ve huzurlu bir ruh hâli sergileyen şâirin “çiçek” sözcüğünü kısacık bir şiirde üç kez kullanmış olması dikkat çekicidir. Artık şâirin hayatında yeni bir “seher” vakti yaşanmaktadır ve bu ortamın en güzel en değerli varlığı ise oğlu, Halûktur. Kısacası Tevfik Fikret bu şiirinde eşi ve çocuğuyla mutlu ve huzurlu bir aile tablosu çizmektedir.

“Ninesine Yavrucuğa” muhteva olarak ne kadar duru ve yalın ise, biçim olarak da o kadar açıktır. “Me fâ i lün” kalıbının düz olarak uzun (Me fâ ilün / Me fâ i lün) ve kısa (Me fâ i lün) mısralarda kullanıldığını görüyoruz. Bu kalıp aynı konuda yazılmış olan “Halûk’un Sesi” şiirinde de kullanılmıştır. Uyak düzeni şâirin diğer şiirlerindeki giriftliği yansıtır niteliktedir.

Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam’ın şiirdeki mısralar arası geçişler için “...*Fikret’in uzun zamandır aradığı kolaylıkla birbirine bağlanan (enjambement) “yeni bir mısra yapısı”na, “konuşma veya heyecan sentaksı”na ve serbest müstezad nazım tarzına Servet-i Fünûn’dan önce kavuştuğunu göstermesi ve onun şiirindeki gelişim merhalesini daha da geriye götürmesi bakımından önemlidir ...*” (Sağlam 2003) biçimindeki yorumu çok yerindedir. Çünkü şiirin her iki kısmında da anlamın bütüne yayıldığı ve bunun da anjanbumanlarla sağlandığı görülmektedir.

HALÛK'A BİR ŞİİR DAHA...

Şiirin organik yapısı çeşitli söz sanatlarıyla desteklenmiştir. Söz sanatlarından özellikle teşbih yoğun olarak kullanılmıştır ve çoğunlukla çocuğun çiçeğe benzetilmesi söz konusudur. Örneğin “Çocuk değil, bu bir çiçek !” ya da “Sen ey şükûfe-i cenân !” gibi.

Şiirde var olan “Nesin, safâ-yı dil misin? / Değil misin ? ” ve “Fakat bu gamzeler kime?” şeklindeki ifadeler istifham sanatını örneklediği gibi bir bebeğin verdiği mutluluk sayesinde düşülen şaşkınlığın ifadesi olarak da algılanabilir. Şöyle ki: Henüz konuşamayan sadece etrafına gülücükler saçan bir bebek karşısında, onu seven ebeveynin mutluluktan kaynaklanan kimi sıradışı davranışları çok doğaldır. İşte Tevfik Fikret’in şiirinde biz bunu görüyoruz. Koskoca şâir babanın, minicik bir bebeği nasıl sevdiği tasvir edilmektedir mısralarda. Hatta bebeğin anneye gülümsemesi –bir nebze de olsa- şâir babada bir kıskançlık yaratır. Bu şiir, Tevfik Fikret’in 1896 öncesi dönemine ait olmakla birlikte duygu olarak Servet-i Fünûn şiirinin özelliklerini müjdelemektedir.

Sonuç

“Ninesine Yavrucuğa” şiirinin varlığı, Tevfik Fikret’in bütün şiirlerinin henüz bilinmediğini göstermiştir. Yeni çalışmalarla şâirin bilinmeyen yeni şiirlerine rastlama olasılığı devam etmektedir. Bu nedenle, yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkartılan şiirlerin, mümkün olduğunca çok kişiye ulaştırılması ve Tevfik Fikret’in “bütün” eserlerini yayımlayan kişi ve kurumlarca da dikkate alınıp söz konusu eserlere dahil edilmesi bir zorunluluk olarak görünmektedir. Böylece şâirin “bütün eserleri” vasıtasıyla kapsamlı bir biçimde yeniden değerlendirilmesi de söz konusu olabilecektir.

Kaynaklar

- DEMİRYÜREK Meral (2003), “Tevfik Fikret’in Bilinmeyen Bir Şiiri”, **İlmî Araştırmalar Dergisi**, Aralık, sayı. 15: 167-172.
- KAPLAN Mehmet (1987), **Tevfik Fikret**, İstanbul: Dergah Yayınları.
- SAĞLAM Nuri (2003), “Servet-i Fünûn’a Kadar Tevfik Fikret ve Bilinmeyen Şiirleri”, **İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Nr. XXX, İstanbul. Ayrıca www.yeniturkedebiyati.com.
- TEVFİK FİKRET (1975), **Kırık Saz (Rûbab-ı Şikeste)**, (Türkçeleştiren: Ahmet Muhip Dıranas), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
-, (1984), **Rûbab-ı Şikeste** (Hazırlayan: Asım Bezirci); İstanbul: Can Yayınları.
-, (2001), **Bütün Şiirleri** (Hazırlayanlar: İsmail Parlatır-Nurullah Çetin), Ankara: TDK Yayınları.
-, (2005), **Rûbab-ı Şikeste**, (Hazırlayanlar: Abdullah Uçman-Hasan Akay), İstanbul: Çağrı Yayınları.
-, (y.t.y.), **Rûbab-ı Şikeste ve Diğer Eserleri**, (Hazırlayan: Fahri Uzun), İstanbul: İnkılâp Yayınları.

EKLER:

Ninesine

Nedir tehâlükün yine:
Güzel nine?
Kimin şu duyduğun sedâ?
O şi'r-i mübhem-i sefâ,
Nedir? Ne söylüyor sana?...
Bu itina,
Bu ibtila,
Bu ihtiraz-ı dilnişin,
Bu her şerârı bir ümid,
Olan nigâh-ı âteşin,
Bu ninniler,
Ki hande-ver,

Birer peri-i ruh-per:
Letafetinde cilve-ger,
Yanında gâhvârenin,
Bütün bu şevk ü gayretin,
Bütün leyâl-i râhatın,
Meserretin,
Saâdetin,
Muhabbetin,
Bütün senin,
Şu tıfl-ı dilsitâne mi?
Bütün o yâr-ı cânê mi?..

Yavrucuğa

Çocuk değil, bu bir çiçek !
Ya bir melek !
Sen ey şükûfe-i cenân !
Nesin, safâ-yı dil misin?
Değil misin ?
Fedâ şu anlaşılmayan,
Sürûduna,
Benim bütün fasâhatim,
Belâgatim,
Olanca şâiriyyetim !
Fedâ mahâsin-i cihan,

Şu nâtüvan,
Vücûduna !..
Fakat bu gamzeler kime?
Bu tâze iltifatlar,
Ki bahşeder hayatlar,
Bu handeler,
Ki neş'e-ver,
Birer şükûfe-i seher,
Misâli inkişâf eder,
Değil mi hep o mâdere ?
Uyar mihr-pervere

TEVFİK FİKRET

(Bulgurluzâde Rıza, Müntehabât-ı Bedâyi-i Edebiyye, İstanbul 1325, I. Cilt, s. 34-37)